AHMED BİN MUHAMMED EL-BİRTÎ

Üçüncü asır hadîs ve hânefî fıkıh âlimi. İbâdete fazla düşkün olup, günah işlemekten çok korkardı. Hadîs rivâyetinde "Sika", Sadûk" ve "huccet" idi. İmâm-ı Muhammed'in (radıyallahü anh) kitaplarını rivâyet etti. Hadîste de "müsnedi" vardır. Künyesi, Ebü'l-Abbâs olup, el-Birtî, el-Hanefî" nisbet edildi. El-Muhaddis, el-Fakîh, el-Hâfız, el-Kâdî, lakabları verildi.

Ebü'l-Abbâs Ahmed bin Muhammed bin Îsâ bin el-Ezher el-Birtî, Bağdâd civarında Birt köyünde doğdu. Bağdâd, Basra ve Kûfe ilim çevrelerinden istifâde etti. Hanefî mezhebi, fıkıh âlimlerinin en ileri gelenlerinden oldu. Vâsıt bölgesinde ve Bağdad'da kadılık yaptı. 280 (m. 894) senesi Zilhicce'sinin ondokuzunda Cumartesi günü vefât etti.

Kadı Ahmed bin Muhammed bin Îsâ (radıyallahü anh) fıkıh ilmini, İmâm-ı a'zamın (radıyallahü anh) talebelerinden İmâm-ı Muhammed Şeybânî'nin (radıyallahü anh) mümtaz talebesi Ebû Süleymân Mûsâ el-Cürcânî'den (radıyallahü anh) öğrendi. İmâm-ı a'zam hazretlerinin mezhebinin hükümlerini bildiren İmâm-ı Muhammed Şeybânî hazretlerinin kitablarını nakl ve rivâyet etti.

Müslîm bin İbrâhîm, Ebû Velîd et-Tâyâlisî, Ebû Seleme et-Tebûzkî, Muhammed bin Kesîr, Ebû Huzeyfe en-Nehdî, Ebû Ömer el-Havdî, Müsedded, Ebû Nuaym bin Dekîn; Ebû Gassân Mâlik bin İsmail, Ahmed bin Yûnus, Yahyâ Hamânî, Âsım bin Ali, Dâvûd bin Amr, Halef bin Hişâm Yahyâ bin Yûsuf el-Zemmî, Ebû Bekir bin Ebî Şeybe ve daha birçok Bağdâd, Basra ve Kûfe ilim ehlinden ilim öğrenip, hadîs rivâyet etti. Onların aramakla bulunamayan, arzu edilip de erişilemeyen sohbetlerini dinlemekle şereflendi.

İlimde derya, ibâdette âbid, zâhid ve sâlih olan bu mübârek zâttan, Yahyâ bin Eksem, (aynı zamanda hocası) Abdullah bin Muhammed el-Begavî, Yahyâ bin Muhammed bin Sa'îd, el-Kâdiyü'l-Mehâmilî, İbn-i Muhalled, Ebû Ali es-Saffâr, Ebû Amr bin Semmâk, Ahmed bin Selmân Neccâd ve Ebû Sehl bin Ziyâd ve daha birçokları ilim tahsil edip hadîs-i şerîf rivâyet etmekle şereflendiler.

İmâm-ı Muhammed hazretlerinin kitabını, hocası Ebû Süleymân Mûsâ yoluyla rivâyet etti. İmâm-ı a'zam hazretlerinin ilmini, diğer bir koldan; kadı Yahyâ bin Eksem Veki' bin Cerrah ve Ebû Hanîfe (r.aleyhim) tarikiyle de aldı. Kendisine çok bilgi geldi. Bunları kolayca kitaplara yazdı.

İlminin üstünlüğü ve ilmin insanlara duyurulmasında, gayretinin çokluğuyla kısa zamanda tanındı ve sevildi. İlk önce Vâsıt ve havâlisinde kadılık yaptı. Daha sonra, 249 (m. 863) senesinde kadı Ebû Hişâm'ın vefâtıyle Bağdâd kadısı oldu. Burada da talebeler yetiştirip, ilmini bütün insanların istifâdesine sundu.

Birçok hadîs âliminin, "huccet" (üçyüzbin hadîs-i şerîfi, râvileri ile onların halleriyle birlikte ezberden bilen hadîs âlimi), "hafız" (yüzbin hadîs-i şerîfi ezbere bilen), "sika" (güvenilir) ve "Sadûk" (Sözünün doğruluğu kesin) olarak bildirdiği Ebü'l-Abbâs Ahmed bin Muhammed el-Birtî (radıyallahü anh) bildiği hadîs-i şeriflerden bir kısmını Müsned'inde yazdı. Bir kısmını da râvileri rivâyet ettiler.

Kâdı Ebü'l-Abbâs Ahmed bin Muhammed el-Birtî, çok ibâdet ederdi. Allahtan çok korkardı. Harama düşerim korkusuyla mübahların da çoğuna yaklaşmazdı. Yaşamak ve ibâdet etmek için zarurî lâzım olan şeylerden istifâde ederdi. İlmi çok fazla, ibâdeti de ilmi gibi ziyâde idi. Ömrünün sonlarına doğru evinden çıkmaz oldu. Devamlı ibâdet ederdi. İnsanlar onu isminden çok, el-Âbid, ez-Zâhid, es-Sâlih diye bilirler, ibâdet ve iyi insan deyince akıllarından O'nu geçirirlerdi.

Kâdı Ebû Amr Muhammed bin Yûsuf anlatır:

Birgün Kâdı İsmail bin İshâk'la beraber bir eve ziyârete gittik, ibâdetten yüzü sapsarı olmuş bir ihtiyâr bizi karşıladı. Kâdı İsmail, ona son derece hürmet edip hâlini hatırını sordu. Aile efradının durumunu öğrendi. Bir müddet oturduktan sonra oradan ayrıldık. Kâdı İsmail, bana bunun kim, olduğunu sordu. Bilmediğimi söyleyince de; "O, Kâdı el-Birtî'dir. Evinde devamlı ibâdet eder. O da kadıydı, ama bizim gibi değildi. O'nun kadılığı bambaşkaydı" buyurdu.

Ebü'l-Alâ bin Sa'îd bin Muhalled anlatır.

Rü'yâmda Peygamberimizi (aleyhisselâm) gördüm. O, (aleyhisselâm) bir yerde oturuyordu. Kâdı Ebü'l-Abbâs el-Birtî girince ayağa kalktılar. O'nunla müsâfeha edip, alnından öptüler ve "Merhaba ey sünnetimi yaşayan ve eserimle amel eden insan" buyurdular. Uyanınca Ebü'l-Abbâs'ın yanına gidip, alnının ortasından öptüm ve "Resûlullahı (aleyhisselâm) seni böyle öperken gördüm" dedim.

□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□

1) Târîh-i Bağdâd cild-5, sh. 61

2) Şezerât-üz-zeheb cild-2, sh. 175

3) El-Fevâid-ül-behiyye sh. 37

4) Mu'cem-ül-müellifîn cild-2, sh. 141